

Dnr Ju2021/01818

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Ett förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27)

Inledning

Örebro Rättighetscenter – mot diskriminering är en ideell förening som driver en antidiskrimineringsbyrå. Byråns huvudsakliga ändamål är att verka för de mänskliga rättigheterna samt ett samhälle fritt från fördomar, diskriminering och förtryck. Vi arbetar utifrån diskrimineringslagstiftningen och har ett normkritiskt, intersektionellt perspektiv på frågor kring diskriminering och makt. Örebro Rättighetscenter verkar för att individen blir väl förtrogen med sina rättigheter och skyldigheter samt de demokratiska pelarna som vårt samhälle vilar på. Vi erbjuder kostnadsfri juridisk rådgivning och stöd till individer som utsatts för diskriminering.

Rättighetscenter tackar för möjligheten att komma med synpunkter på betänkandet Ett förbud mot rasistiska organisationer (2021:27) (i fortsättningen "betänkandet").

Rasism hotar en av de allra mest grundläggande principerna som hela människorätten vilar på: principen om alla människors lika värde och rätt till lika möjligheter i samhället. Rasismen i Sverige är ett stort samhällsproblem vilket är djupt oroande. Krafttag mot rasismen i alla former måste implementeras på alla samhällsnivåer. Rättighetscenter ifrågasätter förslaget att kriminalisera deltagande i rasistiska organisationer i den form som betänkandet föreslår kommer att ha avsedd effekt.

Rättighetscenter avstyrker förslaget i sin helhet om att kriminalisera deltagande i rasistiska organisationer, av följande skäl:

1. För snäv definition av rasistisk organisering

Förslaget gör anspråk på att förbjuda rasistiska organisationer, men definitionen av rasism och rasistisk organisation är för snäv för att effektivt motarbeta rasism.

I betänkandet används formuleringen “förbud mot rasistiska organisationer” när den diskuterar sitt förslag. Det som dock föreslås är förbud mot aktivt deltagande i en viss typ av organisation som ägnar sig åt kriminaliserad, rasistisk förföljelse. Allmän förståelse för vad en rasistisk organisation är omfattar sammanslutningar som står på en rasistisk värdegrund, som sprider rasistisk retorik och ägnar sig åt någon form av rasistisk verksamhet. De flesta av dessa organisationer har inte en verksamhet som innebär kriminell förföljelse i betänkandets bemärkelse.

Då kraven för organisationer att klassificeras som “rasistiska” i straffbestämmelsens mening är så hög, är det sannolikt mycket få, om någon alls, kommer att falla under det straffbara området. Därför ifrågasätter vi om förbudet kommer att vara effektivt för att motarbeta rasism. Det riskerar att uppfattas som ett slag i luften av grupper vars handlingsutrymme och likvärdiga möjligheter till yttrande- och mötesfrihet dagligdags begränsas av rasismen i samhället.

Begreppet som används behöver också spegla det faktiska innehållet i förslaget annars risken finns att det skapas en juridiskt godtagen definition av begreppet “rasistisk organisation”, vilken endast innefattar ett fåtal av de sammanslutningar som av allmänheten uppfattas som rasistiska. Risken finns annars att organisationer som enligt allmän uppfattning betraktas som rasistiska (men som inte faller inom det snäva område som nu föreslås kriminaliseras) ges legitimitet i och med att de klassas som “inte rasistiska”.

2. Risk för legitimering av rasistisk organisering

Förslagen riskerar att ha kontraproduktiva effekter då den rasism som inte faller under förbudet legitimeras.

Detta kan komma att utnyttjas i av grupper i vars intresse det är att framstå som godkända och rumsrena i samhällets ögon. Eftersom definitionen av rasistisk organisation i förslaget är “en sammanslutning av personer som genom brottslighet förföljer en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller ras” riskerar, som redan nämnts, andra organisationer som i allmänhetens ögon betraktas som rasistiska att friskrivnas från ansvar från den rasism de sprider och de rasistiska handlingar de utför.

De sammanslutningar som inte faller inom det snäva straffbara området kan kommunicera att de, som varandes “inte rasistiska”, godkänts och givits en viss legitimitet av samhället. Detta i sin tur riskerar att normalisera den grad av rasism som inte är fullt extrem som den som nu föreslås omfattas av förbud, i strid med betänkandets syfte. Rättighetscenter anser att vi med befintlig lagstiftning kan förbjuda många av rasismens uttryck: hets mot folkgrupp, olaga diskriminering, andra hatbrott, m.m. Enligt regeringsformen kan föreningsfriheten begränsas för ”sammanslutningar vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur eller innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande”. Det skulle därmed gå att förbjuda rasistiska organisationer.

Betänkandet föreslår vidare att regeringsformens formulering om förföljelse på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller ”annat liknande förhållande” ersätts med ”ras”¹. Vilket i själva verket innebär en begränsning, då ”annat liknande förhållande” i regeringsformen syftar på föreställningar om ras, eller kulturella egenskaper eller om religion.

3. Inga förslag på förstärkt arbete mot hatbrott inom rättsväsendets institutioner

Rättighetscenter saknar i utredningen åtgärder som tar sikte på att förbättra och säkerhetsställa

¹ Betänkandet sid.228

förutsättningar för rättsväsendets hantering av ärenden med hatbrottsmotiv. De föreslagna straffbestämmelserna ger inte Polismyndigheten något stöd att begränsa eller villkora vit makt-gruppers demonstrationsrätt, trots att rasistiska manifestationer är ett av de uttryck som tydligast hotar och begränsar utsatta grupper.

Hatbrottsstatistiken visar att en mycket liten del av anmälda brott personuppklaras, och nästan hälften läggs ned efter utredning². Ett sätt att säkerhetsställa förbättringar är att nuvarande lagstiftning omsätts i store utsträckning i praktiken, att höja polisens förmåga och intresse av att i högre grad prioritera demokrati- och hatbrott, inte minst på nätet³ samt olika typer av kompetenshöjande utbildningsinsatser, vilket bör förbättra kvaliteten i utredningarna, öka förtroendet för rättsväsendets institutioner och höja anmälningsbenägenheten av utsatta.

4. Hatbrott som begås på nätet riskerar att falla utanför det straffbara området

Fall av organiserad rasism, enligt utredningens definition, som begås i grundlagsskyddade medier undgår straffansvar. Med tanke på att en stor del av hets mot folkgrupp och rasistiska hot yttras på nätet är detta ännu en svaghet i förslaget. Som exempel kan nämnas att Nordfront, NMR:s främsta propagandaorgan, har grundlagsskydd och att de som deltar i organisationens verksamhet via den plattformen alltså inte skulle nås av den nya lagstiftningen.

Avslutande kommentarer

Det råder inga tvivel om att rasism är en mycket allvarlig och reell företeelse i Sverige. Som antidiskrimineringsbyrå med ärendehantering rörande diskriminering möter Rättighetscenter regelbundet personer som utsatts för rasism och dess uttryck. Att

² BRÅ-statistik,

https://www.bra.se/download/18.bbb8316de12eace227048/1614334407813/2019_13_Hatbrott%20_2018.pdf, sid 9.

³ Holgersson, <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1210777&dswid=5979m>

olika gruppers handlings-, religions-, mötes- och yttrandefrihet begränsas när högerextrema marscherar på gatorna eller sprider hat och hot på nätet med hjälp av yttrandefrihet är fara för demokrati och mänskliga rättigheter i Sverige. Just därför måste åtgärder att bekämpa rasism vidtas som har potential att ge verkliga och konstruktiva effekter för utsatta grupper. Rättighetscenters bild är att det förslag betänkandet presenterar saknar den potentialen. Om det är nu rasisternas brottslighet förslaget vill komma åt då är det bättre att använda befintlig lagstiftning istället för att minska skyddet för dem som bäst behöver dess skydd.